

Tineke Schilthuis:

‘Politiek moet mogelijkheden bieden’

Vanwege de opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw kijken we in dit nummer 50 jaar terug.

Mr. A.P. Schilthuis (Tineke) was toen al een prominent lid van Vrouwenbelangen. Bij de uitbreiding van de Tweede Kamer van 100 naar 150 leden werd zij in oktober 1956 lid van de PvdA-fractie. Het was een extra grote fractie na het verkiezingssucces dat de Noodwet-Drees had opgeleverd. Het was nog in de tijd van woningnood. Een alleenstaande kreeg alleen een woonvergunning als kamerbewoner; een bonus bij het Kamerlidmaatschap was recht op eigen wooneigenheid en een telefoon!

Ze kwam net te laat in de Kamer om voor de wet tot opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw te stemmen. De grote voorvechtster daarvan was haar partijgenoot mr. Corrie Tendeloo, die de dag na haar vurige verdediging van dat wetsontwerp een ernstige operatie onderging en helaas in oktober overleed. Het aannemen van die wet had zij gelukkig nog kunnen meemaken. Het was een tijd waarin alle (14) vrouwen in de Tweede Kamer lid waren van Vrouwenbelangen en gezamenlijk optrokken als het ging om het verdedigen van vrouwenrechten. ‘Je tutoyeerde je fractiegenoten en de vrouwen in de Kamer’.

Interview: Lyda Verstegen

‘Ik ben meer een doener. Ook toen ik secretaris was van Vrouwenbelangen en Anna de Waal voorzitter, was zij de visionair en ik zorgde dat het voor elkaar kwam.’

Drie leden van Vrouwenbelangen, respectievelijk oud-voorzitter, secretaris en piepjong lid zorgden voor een historisch moment: in januari 1961 bevonden zich op het podium van de Kamer voor het eerst in de geschiedenis drie vrouwen: Joke Stoffels-van Haaften als voorzitter, Tineke Schilthuis als spreekster en Lyda Verstegen als griffier. ‘Nu ik ons drieën zo bij elkaar zie, is dat voor mij het symbool van de emancipatie van de vrouw in het openbare leven’, sprak ze bij die gelegenheid (zie *krantenknipsel* pag. 6). Die emancipatie, vrouwen in staat stellen deel te nemen in de politiek, was ook het doel van de vrouwenbeweging in de partij van de Arbeid. Tineke Schilthuis vertelt enthousiast over de cursussen, zowel binnen de partij als binnen Vrouwenbelangen. Er was wel een niveauverschil. In de PvdA waren er ook vrouwen met goede hersens maar alleen lagere school, voor de Vrouwenbelangencursussen bleek mulo toch wel het minimum.

Toch kon je wel lachen op die cursussen: na uitleg van de nieuwe rechten van de vrouw nu zij handelingsbekwaam was (alleen over het samen bewoonde huis moesten beide echtgenoten beslissen), riep een deelnemer enthousiast: ‘Dus ik kan onze koeien verkopen?’ Haar vriendinnen legden uit dat ze zo’n hekel had aan melken! De cursussen voor de vrouwenbond in de PvdA werden gegeven in vormingscentrum De Born in Bennekom (waar sommigen voor het eerst van hun leven alléén in een bed sliepen).

Parlementaria

Geregeld schreef Tineke Schilthuis ‘Parlementaria’ voor ons blad, niet alleen over vrouwenzaken maar bijvoorbeeld ook over de Deltawet. Ze was goed thuis in dat onderwerp omdat ze voor haar Kamerlidmaatschap secretaris was van de Raad voor de Waterstaat. In haar bestuurstijd kwam er vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen een speciaal nummer uit met desiderata voor gemeenten. Daar is heel veel navraag naar geweest. Naar een uitgave over prostitutie was niet zoveel navraag omdat de doelgroep hier onduidelijker was. In de Kamer verdedigde ze met succes een ruimere mogelijkheid voor vrouwen hun Nederlandse nationaliteit terug te krijgen na een scheiding van een buitenlandse man. Het recht op arbeid voor de gehuwde vrouw bleef nog lang een heet hangijzer.

vervolg op pagina 7 ►

Moederschap

Ik realiseer me pas nu dat mijn moeder gedurende haar huwelijk, dat maar zeven jaar duurde, niet geacht werd handelingsbekwaam te zijn. Dat werd ze pas toen ze als 34-jarige weduwe de zorg kreeg over vijf kinderen in de leeftijd tussen peuter en puber. Drie daarvan had ze niet zelf op de wereld gezet maar, toen ze verliefd werd op hun vader sloot ze die meteen in haar hart. En er was niemand – zijzelf allerm minst – die het niet vanzelfsprekend vond dat zij het moederschap van die ouderloze peuters continueerde na de dood van haar geliefde.

Niemand die het eigenaardig vond dat je van de ene op de andere dag handelingsbekwaam werd. Onder veel moeilijker omstandigheden. Want ze moest, naast het verzorgen van dat huisvol kinderen, ook nog zorgen dat er brood op de plank kwam. Er bestond geen bijstand en geen kinderopvang, geen wasmachine of vaatwasser, geen kant-en-klare maaltijden en geen wegwerpspullen. Kortom, het huishouden was een behoorlijk zwaar bedrijf en als ik m’n ogen dichtdoe dan zie ik die moeder van mij nog staan achter teilen met wasgoed dat gekookt moest worden of met spinazie waaruit je de zaadjes moest vissen. Altijd in de weer, nooit vrij, werken binnens- en buitenshuis. En dat laatste vond iedereen doodnormaal. Even normaal als het exclusieve huisvrouwschap van alle vrouwen die een echtgenoot bezaten. Dat bezit degradeerde dus vrouwen tot tweederangs burgers; ongelijk voor de wet en veroordeeld tot een en hetzelfde beroep, dat van huisvrouw. Maar het waren de jaren vijftig, vrouwen legden zich bij hun lot neer. En ook mijn ronddravende moeder heb ik nooit horen klagen.

Twintig jaar daarna, toen de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw al uit het wetboek was geschrapt, begonnen wij vrouwen te waarschuwen voor al die andere gevaren van het huwelijk. Dat je als vrouw, niet alleen je naam, maar vooral je onafhankelijkheid verloor. Dat ‘je enige recht nog het aanrecht’ was. Dat de huwelijkswetgeving in de praktijk voor mannen andere consequenties met zich meebracht dan voor vrouwen. Sommigen van ons schreven daar diepgravende artikelen over, anderen ridiculiseerden bij het stadhuis de stommelingen die daar zojuist het jawoord hadden uitgesproken.

Dwars door alle verbeteringen heen, zit die negatieve attitude tegenover het instituut huwelijk nog steeds in mij verborgen. Ik heb dan ook nooit het homohuwelijk gepropageerd. Maar toen ik deze week onze minister-president, op bezoek in Indonesië, zich lafhartig hoorde distantiëren van de mogelijkheid om in ons land – ongeacht je seksuele voorkeur – je liefde formeel te laten vastleggen, werd ik alsnog een voorstandster. Het huwelijk als teken van tolerantie, het is nooit te laat om je te verbazen. ■

Tekst: Hedy d’Ancona
Foto: Maureen Mulders

Uit: 'Positieve veranderingen voor de vrouw in de wetgeving', lezing voor Vrouwenbelangen op 9 mei 1989, ter gelegenheid van 70 jaar vrouwenkiesrecht, door mr. A.P. Schilthuis.

Wat deden de vrouwen met hun kiesrecht? Iets dat eigenlijk heel voor de hand lag: zij kozen voor de politieke stroming die het beste bij hun opvatting over de maatschappij en de positie van de vrouw paste. Uit de stemverhoudingen bleek dat de maatschappelijke verzuiling waarop de Nederlandse partijvorming berustte van doorslaggevend gewicht was en niet de vraag, welke partij het meest welwillend tegenover de vrouwenemancipatie stond. Voor een groot deel der vrouwen was trouwens die vrouwenemancipatie iets dat ver van hun bed lag. Dat dat laatste zo was, was geen verrassing, noch dat veel vrouwen nauwelijks geïnteresseerd waren in politiek en zich bij hun stemgedrag conformeerden aan de groep waarbinnen zij leefden. In een tijd waarin radio en tv niet bestonden en ieder een dagblad las van de eigen kleur, moet de uitwisseling van ideeën tussen bevolkingsgroepen noodzakelijkerwijs gering geweest zijn. Wel deed het bestaan van vrouwenkiesrecht in diverse politieke partijen de idee opkomen, dat er vrouwenorganisaties moesten komen van de eigen signatuur voor maatschappelijke en staatkundige voorlichting, om de vrouwen af te schermen tegen de gevaarlijke nieuwlichterijen. Wellicht heeft het inderdaad afschermend gewerkt voor sommigen, maar ik denk dat het bestaan van vrouwenorganisaties, die niet alleen liefdadig of kerkelijk werk doen, maar waar meningen worden uitgewisseld, op zichzelf emanciperend werkt. De vrouwen moeten zelf organiseren, ze treden uit de huiselijke kring en ze worden op hun persoonlijke mening aangesproken. Iemand aan het denken zetten is een riskante bezigheid: je weet nooit waar ze uitkomt!

In de eigen kring waar ze ontstonden, waren vrouwenverenigingen in vrouwenzaken vaak vooruitstrevender dan de 'hoofdmacht' en werkten ze als pressiegroep. Hun bestuursleden waren vaak lid van Vrouwenbelangen!

'De grote onderwerpen in de strijd om de wettelijke gelijkgerechtigdheid tussen mannen en vrouwen waren in de afgelopen periode (1919-'89): de positie van de vrouw in het burgerlijk recht – vooral van de gehuwde vrouw – haar positie in het arbeidsrecht, eerst de vrijheid van arbeid, daarna het gelijke loon en daarmee samenhangend het belastingrecht en als speciaal punt: de nationaliteit van de gehuwde vrouw. De gelijkheid in het burgerlijk recht concentreerde zich op de verkrijging van handelingsbekwaamheid door de gehuwde vrouw.'

'De verleiding bestaat nog een opsomming te geven van kleinere maar wel belangrijke wetswijzigingen, maar dan wordt mijn betoog te lang en te saai. Wat ik heb willen aangeven, is dat er sedert 1919 essentiële wijzigingen in de wetgeving zijn aangebracht, die een ontwikkeling én markeren én mogelijk maken in de rol en plaats van de vrouw in de samenleving en in het verband met man en kinderen. De algemene lijn daarin is, dat de vrouw niet meer in de eerste plaats een onderdeel is van een geheel: familie, echtpaar, huisgezin, waarin ze verplicht is zich aan te passen aan de behoeften van dat geheel – behoeften die vastgesteld worden door vaders en mannen – maar dat ze een zelfstandige persoonlijkheid is, die eigen rechten heeft en haar plichten in vrijheid op zich neemt.' ■

◀ vervolg van pagina 5

'Seinwachteres mocht je wel zijn, vermoedelijk omdat een getrouwde vrouw vanuit haar seinwachtershuisje kon werken.' In het regeerakkoord van het kabinet-Drees werd eindelijk in 1956 de bereidheid uitgesproken het ontslag van de huwende ambtenares af te schaffen. Dat was een belangrijk succes voor de vrouwen in de Kamer en voor Vrouwenbelangen, die zich al jaren sterk maakten voor arbeid van de gehuwde vrouw. Veel is er op juridisch gebied sinds de invoering van het vrouwenkiesrecht voor vrouwen ten goede veranderd. Tineke Schilthuis hield daarover een lezing in 1989 ter gelegenheid van de viering van zeventig jaar vrouwenkiesrecht. 'Ik was wel wat gepikeerd dat het bestuur me daar toen niet de tekst van heeft gevraagd, ik had die met de hand geschreven.' Volgens een voetnoot in *Vrouwenstemmen*, onze eeuwfeestuitgave, waarvoor ze ook werd geïnterviewd, was die lezing nog in haar bezit. Dankzij ons gesprek heeft ze de lezing tussen haar papieren teruggevonden en kunnen we hier stukjes publiceren (zie pagina 6). De volledige tekst komt op de website.

Doener

Niet alleen als eerste met nog twee vrouwen op het podium van de Tweede Kamer, Tineke Schilthuis was ook de eerste vrouwelijke commissaris van de Koningin. Van 1974-1982 was ze commissaris in Drenthe. Minister de Gaay Fortman vond het wel mooi als eerste een vrouw te benoemen. Ook is ze één van de eerste PvdA-leden, vanaf de oprichting in 1946. Zoveel ervaring in politiek en bestuur; wat is het verschil tussen die functies? 'Politiek moet mogelijkheden bieden, bestuurders voeren uit. Ik ben meer een doener. Ook toen ik secretaris was van Vrouwenbelangen en Anna de Waal voorzitter, was zij de visionair en ik zorgde dat het voor elkaar kwam.' ■

URL's

■ Vrouwen Vredesinitiatieven in Beeld (VWIB)

Doelstelling van deze stichting is door middel van het maken en verzamelen van video- en filmbeelden een geweldloze bijdrage te leveren aan vrede.
<http://www.VWIB.nl>

■ Maghrebia

Een nieuw tijdschrift van en voor Marokkaanse jonge vrouwen, maar ook heel interessant voor mensen buiten deze doelgroep. De initiatiefneemster, tevens hoofdredacteur, Samira el Kandoussi, vertelt het zo: 'Als journaliste reis ik al heel lang door Nederland. Met als wapens mijn kladblok, pen, maar vooral mijn ogen heb ik de Marokkaanse vrouw geobserveerd. Ik heb haar gadeslagen en wat me opviel is hun pit, hun tomeloze energie, ambitie en strijd. De Marokkaanse meiden die ik tegenkwam hadden ballen (...) De Maghrebia is een vrouw hoe de vrouw hoort te zijn!' <http://www.maghrebiana.nl>

■ Schoolbank

Bij Schoolbank.nl vind je klasgenoten, oude vrienden en zelfs je eerste liefde terug. Registreren is gratis en... (Echt, het werkt! CK) <http://www.schoolbank.nl>

■ Voetafdruk

De vakantietijd breekt aan. Maar reizen belast het milieu. De manier van reizen, de bestemming, de activiteiten, het onderkomen, duur van de vakantie en het reisgezelschap bepalen de 'Mondiale Voetafdruk' van de vakantie, zeg maar, de hoeveelheid milieu die je vakantie kost. Dit heet de VakantieVoetafdruk. Met dit programma kun je eenvoudig de Voetafdruk van je vakantie berekenen. NB Voetafdruk is een rekeneenheid voor milieubelasting. Iedere persoon gebruikt een gedeelte van de ruimte op aarde. Hoeveel ruimte hangt af van iemands consumptie. Met behulp van de Mondiale Voetafdruk, kortweg Voetafdruk, zijn we in staat om met een getal, uitgedrukt in hectares, aan te geven hoeveel oppervlakte aarde per persoon dat is. <http://vakantievoetafdruk.nl>

■ Mezzo

Sinds 1 januari 2006 zijn alle organisaties op het gebied van mantelzorg gefuseerd onder de naam Mezzo, het is de Landelijke vereniging voor Mantelzorgers en Vrijwilligerszorg. De groten, zoals LOT en Xzorg, maar ook de kleineren zoals Buddyzorg, kortom een driehonderd organisaties op het gebied van mantelzorg, zijn hierbij nu aangesloten. <http://www.mantelzorg.nl>

■ Visitatiecommissie

Sinds 1 juli 2004 functioneert binnen de rijksoverheid de Visitatiecommissie Emancipatie. Deze commissie is op verzoek van het kabinet ingesteld door minister De Geus van SZW. De commissie heeft in december 2005 haar tussentijdse rapportages aan de afzonderlijke ministers en de coördinerend bewindsvoerder, minister de Geus, uitgebracht. Deze rapportages – en de reacties daarop van kabinet en ministers – zijn sinds 7 februari 2006 openbaar. Lezen dus... en je verbazen/ergeren. <http://www.visitatiecommissie-emancipatie.nl>

Alle bovengenoemde internetadressen staan ook op onze website. Je kunt ze zo aanklikken, als je surft naar www.vrouwenbelangen.nl. In de rubriek LINKS ga je naar URL's in het Themabladd; daar staan ook de bijdragen aan deze rubriek uit voorgaande bladen.

Samenstelling: Cock Kerling